

Sygn. akt IV KK 200/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielewicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Puskarski

SSN Dorota Rysińska

Protokolant Dorota Szczerbiak

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Zbigniewa Siejbika

w sprawie J. S.

oskarżonego z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 6 listopada 2014 r.,

kasacji, wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 3 marca 2014 r.,

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w B.

z dnia 10 października 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę oskarżonego J. S.
przekazuje Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego
rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

J. S. został oskarżony o to, że:

1. w okresie od 1 stycznia 2012 r. do 15 lipca 2012 r. w B. pełniąc funkcje prezesa w Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „J.” z/s w I. nie złożył w wymaganym terminie rocznego sprawozdania finansowego z działalności wskazanej spółki za rok obrotowy 2011 we właściwym Sądzie Rejestrowym, tj. o przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości;
2. w okresie od 1 stycznia 2011 r. do 15 lipca 2011 r. w B. pełniąc funkcje prezesa w Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „J.” z/s w I. nie złożył w wymaganym terminie rocznego sprawozdania finansowego z działalności wskazanej spółki za rok obrotowy 2010 we właściwym Sądzie Rejestrowym, tj. o przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości;
3. w okresie od 1 stycznia 2010 r. do 15 lipca 2010 r. w B. pełniąc funkcje prezesa w Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „J.” z/s w I. nie złożył w wymaganym terminie rocznego sprawozdania finansowego z działalności wskazanej spółki za rok obrotowy 2009 we właściwym Sądzie Rejestrowym, tj. o przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości;
4. w okresie od 1 stycznia 2009 r. do 15 lipca 2009 r. w B. pełniąc funkcje prezesa w Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „J.” z/s w I. nie złożył w wymaganym terminie rocznego sprawozdania finansowego z działalności wskazanej spółki za rok obrotowy 2008 we właściwym Sądzie Rejestrowym, tj. o przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości;
5. w okresie od 1 stycznia 2008 r. do 15 lipca 2008 r. w B. pełniąc funkcje prezesa w Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością „J.” z/s w I. nie złożył w wymaganym terminie rocznego sprawozdania finansowego z działalności wskazanej spółki za rok obrotowy 2007 we właściwym Sądzie Rejestrowym, tj. o przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.

Sąd Rejonowy w B. wyrokiem z dnia 10 października 2013 r.:

- I. uznał J. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w pkt 1 aktu oskarżenia z tą zmianą, iż przyjął, że czynu tego dopuścił się 14 lipca 2012 r., co stanowi przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości i za to na mocy tego przepisu i art. 33 § 1 i 3 k.k. skazał go na karę 50 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawkiiennej na kwotę 10 złotych;
- II. uznał J. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w pkt 2 aktu oskarżenia z tą zmianą, iż przyjął, że czynu tego dopuścił się 14 kwietnia 2011 r., co stanowi przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości i za to na mocy tego przepisu i art. 33 § 1 i 3 k.k. skazał go na karę 50 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawkiiennej na kwotę 10 złotych;
- III. uznał J. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w pkt 3 aktu oskarżenia z tą zmianą, iż przyjął, że czynu tego dopuścił się 13 lipca 2010 r., co stanowi przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości i za to na mocy tego przepisu i art. 33 § 1 i 3 k.k. skazał go na karę 50 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawkiiennej na kwotę 10 złotych;
- IV. uznał J. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w pkt 4 aktu oskarżenia z tą zmianą, iż przyjął, że czynu tego dopuścił się 7 lipca 2009 r., co stanowi przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości i za to na mocy tego przepisu i art. 33 § 1 i 3 k.k. skazał go na karę 50 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawkiiennej na kwotę 10 złotych;
- V. uznał J. S. za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w pkt 5 aktu oskarżenia z tą zmianą, iż przyjął, że czynu tego dopuścił się 15 lipca 2008 r., co stanowi przestępstwo z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości i za to na mocy tego przepisu i art. 33 § 1 i 3 k.k. skazał go na karę 50 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawkiiennej na kwotę 10 złotych;

- VI. na mocy art. 85 k.k., art. 86 § 1 § 2 k.k. w miejsce orzeczonych w pkt I, II, III, IV i V grzywien wymierzył mu karę łączną grzywny w wymiarze 80 stawek dziennych po 10 złotych każda;
- VII. na mocy art. 627 k.p.k. i art. 3 ust. 1 ustawy o opłatach w sprawach karnych zasądził od niego na rzecz Skarbu Państwa koszty sądowe obejmujące wydatki w kwocie 90 złotych i opłatę w kwocie 80 złotych.

Od tego wyroku apelację złożył Prokurator Rejonowy w B. oraz obrońca J. S.

Prokurator Rejonowy w B. zarzucił obrazę przepisu postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, a to przepisu art. 410 k.p.k., poprzez poczynienie ustaleń dowolnych co do konkretnej daty popełnienia każdego z pięciu zarzucanych oskarżonemu przestępstw, a w konsekwencji błędną zmianę opisu wszystkich pięciu czynów, pierwotnie zarzucanych oskarżonemu, skutkiem czego oskarżonemu zarzucono - każdorazowo działanie przez zaniechanie w określonym dniu, w którym oskarżony mógł być jeszcze spełnić ciążący na nim obowiązek prawny.

Podnosząc ten zarzut wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uznanie, że:

- I - ego z zarzucanych czynów oskarżony dopuścił się w dniu 15 lipca 2012 r.,
- II - ego z zarzucanych czynów oskarżony dopuścił się w dniu 13 kwietnia 2011 r.,
- III - ego z zarzucanych czynów oskarżony dopuścił się w dniu 14 lipca 2010 r.,
- IV - ego z zarzucanych czynów oskarżony dopuścił się w dniu 8 lipca 2009 r.,
- V - ego z zarzucanych czynów oskarżony dopuścił się w dniu 16 lipca 2008 r.

Obrońca w apelacji zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych, mający wpływ na treść orzeczenia, przez przyjęcie, iż stopień społecznej szkodliwości czynów przypisanych oskarżonemu J. S. jest wyższy od znikomego oraz obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k. przez wyprowadzenie niewłaściwych wniosków ze zgromadzonego materiału dowodowego.

Wniósł o zmianę wyroku przez umorzenie postępowania karnego względem J. S. o czyny opisane w punktach I - V wyroku, tj. o przestępstwa z art. 79 pkt 4

ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości, zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz oskarżonego kosztów obrony poniesionych z wyboru, na wypadek nieuwzględnienia apelacji o zwolnienie oskarżonego od ponoszenia kosztów postępowania odwoławczego.

Po rozpoznaniu tych apelacji Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 3 marca 2014 r., sygn.:

1. uchylił zaskarżony wyrok i przyjmując, że J. S. dopuścił się czynów zarzuconych mu:
 - w pkt 1 w dniu 15 lipca 2012 r.,
 - w pkt 2 w dniu 13 kwietnia 2011 r.,
 - w pkt 3 w dniu 14 lipca 2010 r.,
 - w pkt 4 w dniu 8 lipca 2009 r.,
 - w pkt 5 w dniu 16 lipca 2008 r.,
 na zasadzie art. 414 § 1 k.p.k. i art. 17§ 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k. postępowanie karne umorzył;
2. kosztami postępowania za obie instancje obciążył Skarb Państwa, za wyjątkiem kosztów ustanowienia obrońcy przed sądem I i II instancji, którymi obciążył oskarżonego.

Od tego wyroku kasację wniósł Prokurator Okręgowy w B.

Zarzucił w niej:

- rażące naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na treść wyroku Sądu Okręgowego w B., a to art. 7, 410, 424 § 2 i 457 § 3 k.p.k. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów polegające na dowolnym i bezzasadnym przekonaniu, że stopień społecznej szkodliwości czynów zarzucanych oskarżonemu J. S. jest znikomy, jak również braku dokładnego wskazania w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku faktów i dowodów oraz wynikających z nich okoliczności, jakie Sąd miał na względzie umarzając postępowanie z uwagi na znikomą społeczną szkodliwość czynów jakich dopuścił się oskarżony pomimo, że prawidłowo ustalony przez Sąd I instancji stan faktyczny nie uległ zmianie,
- rażące naruszenie prawa materialnego tj. przepisu art. 115 § 2 k.k., które miało istotny wpływ na treść wyroku Sądu Okręgowego przez wadliwą ocenę

przesłanek wynikających z tego przepisu i niewłaściwe ich zastosowanie do ustalonego stanu faktycznego.

Podnosząc te zarzuty **wniósł** o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpatrzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja zasługuje na uwzględnienie.

Uzasadniając rozstrzygnięcie w zakresie przyjęcia, iż przypisane J. S. czyny cechuje znikomy stopień społecznej szkodliwości Sąd Okręgowy w B. wskazuje, iż jakkolwiek doszło do naruszenia normy prawnej z art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości, to jednak nie spowodowało to żadnych daleko idących następstw. Oskarżony obowiązek złożenia sprawozdań zrealizował w późniejszym okresie czasu. Zaniechanie jakiego dopuścił się nie wyrządziło żadnej szkody. Ponadto niedopełnienie obowiązku złożenia sprawozdań w ustawowym terminie należało, zdaniem Sądu, rozpatrywać jako zaniedbanie, a nie celowe zaniechanie. Według Sądu Okręgowego dobro które zostało naruszone nie było aż tak istotne z punktu widzenia prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie. W konkluzji ten Sąd stwierdził, iż J.S. nie działał w celu wyrządzenia komukolwiek szkody, ani też nie dążył do celowego zatajenia informacji o spółce, której był prezesem.

Ma rację autor kasacji, gdy wskazuje, że przestępstwo z art. 79 ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości należy zaliczyć do grupy przestępstw formalnych (bezskutkowych). Wynika to z faktu, iż w opisie czynu zabronionego brak jest znamienia ustawowego w postaci skutku. Zatem przyjęcie takiej konstrukcji powoduje, iż organ orzekający zostaje zwolniony z obowiązku ustalenia, jak to jest w przypadku przestępstw materialnych, czy sprawca doprowadził do powstania skutku, jak również wykazania związku przyczynowo-skutkowego.

Zgodzić się też należy z wywodem, iż określenie przez ustawodawcę danego czynu jako przestępstwa, podporządkowane jest zasadniczemu celowi zwalczania czynów społecznie niebezpiecznych za pomocą kary. Wysoki stopień społecznej szkodliwości danej kategorii czynów jest, na etapie tworzenia prawa, podstawowym elementem zmuszającym racjonalnego ustawodawcę do wprowadzenia karalności danej kategorii zachowań, oraz istotnym czynnikiem wpływającym na rodzaj

ustawowego zagrożenia. Niewątpliwie ustawodawca uwzględnił to wymieniając w sankcji art. 79 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości kary wolnościowe (grzywna, ograniczenie wolności).

Ocena zaś stopnia społecznej szkodliwości przypisanego czynu odbywa się w oparciu o przesłanki stypizowane w art. 115 § 2 k.k., do których należą: rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, waga naruszonych przez sprawcę obowiązków, postać zamiaru, motywacja sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Jak podkreśla się w doktrynie, cechy indywidualne czynu, konkretyzujące te okoliczności, decydują o stopniu jego społecznej szkodliwości i przy atypowym wystąpieniu okoliczności zmniejszających społeczną szkodliwość mogą spowodować, że osiągnie ona stopień znikomym wyłączający karygodność czynu. O znikomym stopniu społecznej szkodliwości czynu może decydować np. łączne wystąpienie mniejszej wartości zaatakowanego dobra, minimalna szkoda wyrządzona dobru prawnemu, możliwość naprawienia szkody, sposób zachowania się sprawcy niezaskługujący na szczególne potępienie, sytuacja motywacyjna utrudniająca sprawcy podjęcie właściwej decyzji. Powszechnie przyjmuje się, że nie wpływają na stopień społecznej szkodliwości czynu okoliczności, które związane są z osobą sprawcy np. uprzednia karalność, dobra lub zła opinia o nim. Brak przestępstwa, o którym mowa w art. 1 § 2 k.k., zachodzi z powodu znikomego stopnia społecznej szkodliwości czynu, a nie z powodu braku niebezpieczeństwa po stronie sprawcy, to czyn ma nie być karygodny. Co istotne, ocena stopnia społecznej szkodliwości przestępstwa, w ramach przyjmowanej kwalifikacji prawnej, jest szczególnym zadaniem sędziów, tak, by czyny błahe zostały odróżnione od poważnych, a każdy z nich został odpowiednio ukarany. Oceny tej nie można sprowadzać do ogólników (por. Andrzej Zoll, Komentarz do art. 1 Kodeksu karnego, LEX 2004 i powołane tam orzecznictwo).

Stwierdzając znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu, organ procesowy przejmuje na siebie obowiązek wskazania przyczyn i przekonującego uzasadnienia powodów decydujących o zasadności braku wszczęcia lub umorzenia wszczętego postępowania karnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2011 r., sygn. IV KK 382/10, LEX nr 846390).

Niewątpliwie zadaniem przepisów karnych z ustawy z dnia 29 września 1994 r., o rachunkowości jest ochrona obrotu gospodarczego. Problematyka przestępstw związanych z księgami rachunkowymi i sprawozdaniami finansowymi jest utożsamiana ze zjawiskiem „kreatywnej rachunkowości” czy „fałszowania sprawozdań finansowych”. Opinii publicznej stało się ono znane głównie za sprawą nagłośnionych przez media fałszerstw które miały miejsce na początku 2000 r. w Stanach Zjednoczonych - sprawy Worldcom, Enron, a w Europie Ahold (por. O. Włodkowski, Przepisy karne ustawy o rachunkowości, Warszawa 2012, s. 20).

Przepisy ustawy z dnia 24 września 1994 r. o rachunkowości chronią m.in. interes uczestników obrotu gospodarczego w uzyskaniu na podstawie stosownych dokumentów, np. sprawozdań finansowych, danych co do sytuacji majątkowej i gospodarczej spółki, zgodnych z rzeczywistym stanem. Na podstawie informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych dokonywana jest ocena wyników działalności podmiotów gospodarczych przez odbiorców zewnętrznych. W literaturze podkreśla się, że sprawozdanie finansowe jest najbardziej syntetycznym źródłem informacji o sytuacji danej jednostki. Stanowi dobre narzędzie pozwalające na szybkie uprządkowanie informacji i błyskawiczną ich analizę. Pozwala na porównywanie jej wyników z wynikami jednostek konkurencyjnych. Uznaje się je za użyteczny instrument służący do wymiany informacji między jednostką funkcjonującą w obrocie a zainteresowanymi nią użytkownikami (por. M. Walczak (red.), Rachunkowość polska na tle regulacji międzynarodowych, Łódź 2002, s. 11 – 12).

Dokonując oceny stopnia społecznej szkodliwości przestępstw przypisanych J. S. w wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia 10 października 2013 r., Sąd Okręgowy w B. nie rozważył konsekwencji ustalenia, iż tenże oskarżony zaniechał wykonywania obowiązku nałożonego ustawą (składania rocznych sprawozdań finansowych) przez okres blisko pięciu lat. W tym czasie roczne sprawozdanie finansowe z działalności spółki z o.o. „J.” nie były dostępne dla zainteresowanych.

Zgodzić się należy z Prokuratorem Okręgowym w B., że nie jest zrozumiałe stanowisko Sądu Okręgowego w B. co do braku szkody, gdyż występki z art. 79 ust. 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r., jest przecież przestępstwem formalnym. Trafnie też zauważa skarżący, iż w przypadku tego przestępstwa zasadnicze

znaczenie dla oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu winna mieć waga naruszonych przez sprawcę ustawowych obowiązków, a także czasokres ich niewypełniania.

Należy przy tym przypomnieć, iż ocena stopnia społecznej szkodliwości czynu powinna być oceną całościową, uwzględniającą okoliczności wymienione w art. 115 § 2 k.k., nie zaś sumą, czy podzielną ocen częściowych takiej, czy innej „ujemności”, tkwiącej w poszczególnych faktorach (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 maja 2006 r., WA 9/06, R-OSN KW 2006, poz. 1762 i z dnia 10 lutego 2009 r., WA 1/09, R-OSN KW 2009, poz 343).

Kierując się przedstawionymi wyżej motywami Sąd Najwyższy, z mocy art. 537 § 2 k.p.k., orzekł jak w wyroku.